

Прирачник за наставници

**А К Ц И О Н О
ИСТРАЖУВАЊЕ ВО
ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА
П Р А К Т И К А**

Прирачник за наставници

А К Ц И О Н О
ИСТРАЖУВАЊЕ ВО
ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА
П Р А К Т И К А

ПРИРАЧНИК

Наслов:

АКЦИОНО ИСТРАЖУВАЊЕ ВО ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА

Издавач: Биро за развој на образованието

За издавачот: м-р Весна Хорватовиќ

Уредник: м-р Весна Хорватовиќ

Автори: м-р Горица Мицковска, Андријана Тасевска

Соработници: м-р Аница Алексова, м-р Лорета Георгиева

Лектура: Катица Трајкова

Дизајн: КОМА

Печатница: Винсент Графика

Тираж: 800 примероци

ISBN 978-608-206-046-0

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

371.38.048.2(035)

37.013(035)

МИЦКОВСКА, Горица

Акционо истражување во воспитно-образовната практика : прирачник / [автори Горица Мицковска, Андријана Тасевска]. - Скопје : Биро за развој на образованието, 2015. - 52 стр. : илустр. ; 30 см

Библиографија: стр. 40. - Содржи и: Прилози 1-3

ISBN 978-608-206-046-0

1. Тасевска, Андријана [автор]

а) Воспитно образовна работа - Практични активности - Прирачници б)

Практична педагогија - Прирачници

COBISS.MK-ID 99387914

Прирачникот е изработен со финансиска и експертска поддршка на Канцеларијата на УНИЦЕФ, Скопје.

Изданието е подготвено со стручна помош од Македонскиот центар за граѓанско образование.

Ставовите изнесени во овој прирачник се на авторите и не мора да се совпаѓаат со ставовите и политиките на УНИЦЕФ, на Бирото за развој на образование (БРО) и на Македонскиот центар за граѓанско образование (МЦГО).

МАКЕДОНСКИ
ЦЕНТАР ЗА
ГРАЃАНСКО
ОБРАЗОВАНИЕ

СОДРЖИНА

Вовед	5
Акционо истражување	7
Зошто се важни акционите истражувања?	8
Видови акциони истражувања.....	9
Процес на акционо истражување	11
Фази и чекори при планирањето и спроведувањето на акционото истражување	12
Како да изгледа извештајот за спроведено акционо истражување?	24
Студија на случај	27
Фази и чекори кај студијата на случај.....	30
Како да изгледа извештајот од студијата на случај?.....	35
Прилог 1	41
Прилог 2	44
Прилог 3	49

ВОВЕД

Воведувањето промени и иновации во образованието често ги прави практичарите скептични во врска со нивната потреба и ефективност. Тие најчесто сакаат да имаат одговори на прашањата какви што се: Дали тоа ќе функционира и во моето училиште? Како тоа што сум го научила/научил на обуката да го применим во практиката? Што ќе се случи ако направам модификација на некоја од техниките? Како работат други наставници, во други училишта? Не ги постигнувам резултатите што ги очекувам, што да правам? На многу од овие прашања, одговори би можеле да се добијат со акциони истражувања.

Иако одамна се промовира подобрување на воспитно-образовната практика по пат на акциони истражувања, тие сè уште кај нас не се заживеани. Една од можните причини е што наставниот и стручниот кадар во училиштата не се обучени за спроведување на акциони истражувања и користење на нивните резултати. Друга можна причина е дека не постојат доволно можности за презентирање на сознанијата од акционите истражувања. Бирото за развој на образованието и МЦГО подолго време работат на воведување иновативни приоди во одделенската настава, посебно преку програмите Математика со размислување во почетните одделенија и Јазична писменост во почетните одделенија, а во последните години и програмата Инклузивно образование за ранливите групи. За да им се помогне на училиштата и на наставниците во воведувањето новини и промовирање на ефектите што се засновани на истражување на сопствената воспитно-образовна практика, Канцеларијата на УНИЦЕФ во Скопје го иницираше и го поддржа изготвувањето на овој Прирачник и организирањето обуки за спроведување акциони истражувања и изготвување студии на случај.

Прирачникот им е наменет на стручните соработници и наставниците, и во него накусо, чекор по чекор, е опишан процесот на спроведување на акциони истражувања. Планирањето на иновативни акции, како и методолошките аспекти на прибирањето и обработката на податоците, не се опишувани детално, затоа што се претпоставува дека наставниците се веќе компетентни за планирање на иновативните акции, а стручните соработници ги имаат потребните компетенции за методолошките аспекти на прибирањето и обработката на податоците. Оттука, добро е во почетокот акционите истражувања да ги прават тимски.

Крајна цел е да се изготви база на акциони истражувања и студии на случај што ќе ги документираат добрите практики во трите програми што се очекува да им помогнат на други практичари за добивање одговор на некои од предизвиците со кои се соочуваат, како и да ги поттикнат самите да ја истражуваат својата практика.

АКЦИОНО ИСТРАЖУВАЊЕ

Акционото истражување е процес во којшто практичарите систематично ја истражуваат сопствената образовна практика, користејќи истражувачки техники и рефлексивна со цел да ја разберат, вреднуваат и да ја подобрат.

(според Corey, 1953 и Ebbutt, 1985)

Акционото истражување е начин на учење за сопствената практика и водич низ процесот на учење и развој на учениците. Тоа дава одговор на прашањата: зошто, кога и како учениците можат да учат подобро. Акционото истражување не се изведува врз луѓето, туку со луѓето, што значи активно учество во истражувањето на сите заинтересирани учесници.

Карактеристики	Цели
<ul style="list-style-type: none"> » Фокусот е на поучувањето и учењето. » Истражувањето го спроведува самиот практичар во своето подрачје. » Избраниот проблем е под контрола на истражувачот. » Резултатите, на оној што истражува, му даваат податоци за тоа како може да ја унапреди сопствената практика. » Во текот на самото истражување постојано се користат внатрешни и надворешни извори на податоци за да се изведат заклучоци.	<ul style="list-style-type: none"> » Подобрување на состојбата во однос на: сопствената практика, себеси како практичар и својата заедница. » Градење на рефлексивна и критичка заедница на практичари – истражувачи. » Развивање на различни видови знаења и вештини кај учениците, но и кај оној што го спроведува истражувањето.

Името „акционо истражување“ укажува на тоа дека се работи и за истражување и за акција. Тоа ги поврзува и двете, и затоа може да се каже дека е повеќе од само истражување на практиката, како и повеќе од вообичаеното размислување и обидите за нејзино подобрување.

Акционото истражување НЕ Е ...	Акционото истражување ...
...вообичаено размислување за сопствената практика.	...претпоставува систематско прибирање податоци, нивна анализа и толкување.
...само решавање на проблем од практиката.	...вклучува разбирање на практиката и учење за тоа како таа да се подобри.
...истражување што други го прават за нашата работа.	...може да им помогне и на други да ја подобрат својата практика.

ЗОШТО СЕ ВАЖНИ АКЦИОНИТЕ ИСТРАЖУВАЊА?

Акционите истражувања претставуваат комбинација од дијагноза, акција и рефлексija. Тие го „демистифицираат“ и го демократизираат процесот на научни истражувања, ја поврзуваат теоријата со практиката и го подобруваат разбирањето на воспитно-образовните процеси. Тие, всушност, се реакција на тешкотиите со кои се соочуваат практичарите во нивните обиди сознанијата од научните истражувања да ги пренесат во практиката, да ја зголемат компетентноста и автономијата на наставниците, а во исто време да поттикнуваат и на учење со други и учење од други.

Битно е дека акционите истражувања се фокусирани врз реални проблеми со кои се среќаваат практичарите и за кои самите би можеле да изнајдат решенија, дека овозможуваат да се проверуваат нови идеи, различни начини на работа и материјали, како и да се процени ефективноста на нови приоди што се користат во работата.

Придобивки од акционото истражување има и за оној што истражува, и за учениците и за училиштето и тоа:

За наставникот/стручниот соработник	За учениците	За училиштето
<ul style="list-style-type: none"> » Овозможуваат подобро разбирање на сопствената практика и нејзино иновирање. » Ја менуваат улогата на наставникот, додавајќи му улога на истражувач. » Ги подобруваат аналитичките и рефлексивните вештини. » Ги подобруваат професионалните компетенции.	<ul style="list-style-type: none"> » Го унапредуваат процесот на учење и поучување. » Овозможуваат развивање на различни видови знаења и вештини.	<ul style="list-style-type: none"> » Го поттикнуваат личниот и професионалниот развој. » Овозможуваат унапредување на воспитно-образовната работа. » Промовираат тимска работа, колегијалност и соработка.

ВИДОВИ АКЦИОНИ ИСТРАЖУВАЊА

Постојат бројни класификации на акционите истражувања во однос на различни нивни карактеристики.

Во однос на опфатот:

- 1 \ **Индивидуално истражување** – го спроведува самиот наставник; промените се случуваат во неговата училница; се однесуваат на прашања за подобрување на учењето на учениците и подобрување на практиката на наставникот. На пример: **Наставникот истражува како различни начини на давање повратна информација влијаат на успехот во учењето математика.**
- 2 \ **Колаборативно истражување** – тимска работа на наставниците, стручните соработници, надворешните експерти и на други заинтересирани, кои истражуваат ист проблем; промените се случуваат во една или во повеќе училници и се однесуваат на подобрување на наставата и учењето на учениците; обезбедуваат подобрување на наставната практика и зголемување на соработката. На пример: **Наставниците по неколку наставни предмети работат на подобрување на креативното мислење и заедно со стручните соработници развиваат и користат различни техники за креативно мислење и ги следат ефектите од внесените промени.**
- 3 \ **Истражување на ниво на училиштето** – промените ги спроведуваат повеќе учесници; се случуваат на ниво на училиште; се однесуваат на подобрување на прашањата од значење за целото училиште и обезбедуваат унапредување на училиштето, развивање на соработка и колегијалност. На пример: **Училиштето во кое има многу ученици од семејства со низок социокултурен статус и се соочуваат со тешкотии во учењето, работи на изнаоѓање на различни форми на вклучување на родителите во поддршка на учењето на нивните деца и ја истражува нивната ефективност.**
- 4 \ **Истражувања на ниво на регион/држава** – промените ги спроведуваат повеќе учесници – практичари и експерти што истражуваат ист проблем; се однесуваат на градење и подобрување на образовни политики и обезбедуваат регионална соработка и професионален развој на поголем број учесници. На пример: **Државата воведува нови приоди во наставата по математика преку нивно „пилотирање“ во различни училишта со цел да ги идентификува потребните услови, евентуалните бариери и ефектите врз постигањата на учениците.**

Во однос на истражувачкиот пристап:

- 1 \ **Дескриптивни** – проучуваат една група (паралелка, одделение, наставници во едно училиште) за да ги опишат и да ги анализираат причините за проблемот што се истражува. На пример: **Наставник ги испитува и ги опишува тешкотиите со кои се соочуваат учениците од прво одделение во формирањето на поимот за количество и број.**
- 2 \ **Квазиекспериментални** – се оценуваат ефектите од некоја промена што е воведена. На пример: **Наставник што констатирал дека учениците имаат проблеми во пишувањето креативни писмени состави, во една од паралелките со кои работи, воведува нов построкуриран приод за поучување на креативно пишување, ги следи ефектите во секоја од фазите и ги споредува постигањата со постигањата на учениците во другите паралелки.**
- 3 \ **Студија на случај** – се фокусира на единка (ученик, училиште, појава, процес) и се анализираат причините и последиците. На пример: **Наставник што констатирал тешкотии во учењето читање кај еден ученик од второ одделение, заедно со психологот и педагогот работи на откривање на причините, изнаоѓање на соодветни индивидуални приоди и следење на ефектите од применетите приоди.**

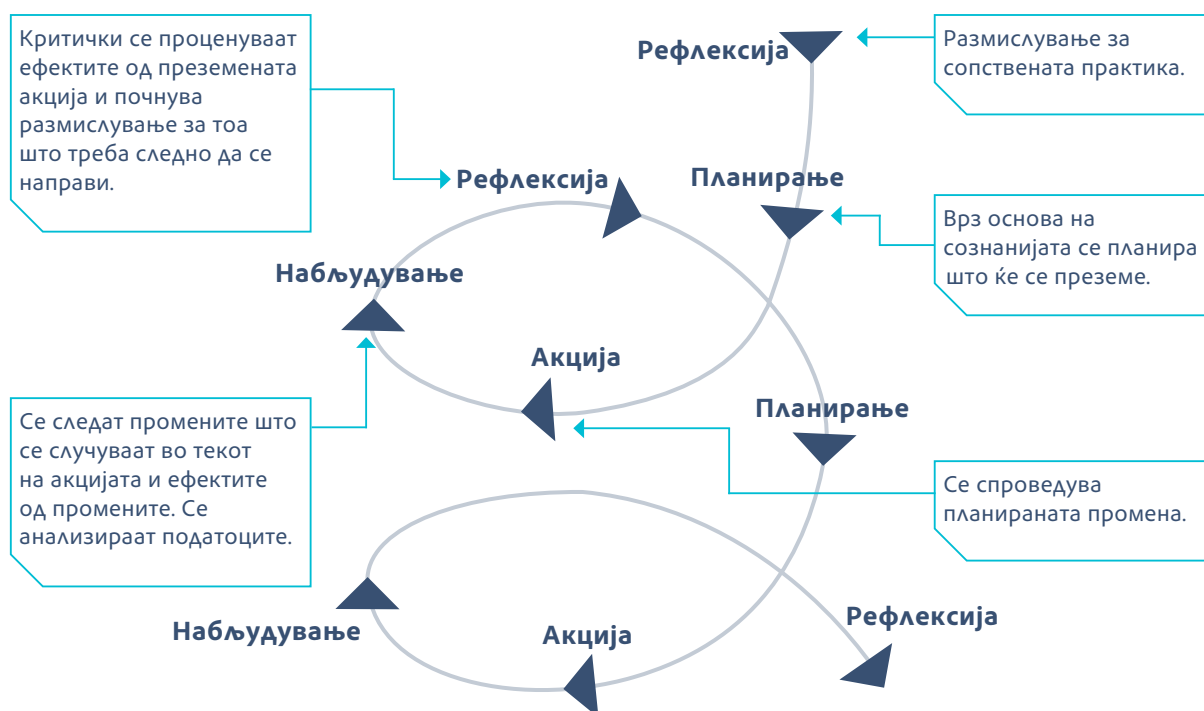
Акционите истражувања обично не се методолошки чисти и најчесто се комбинираат различни пристапи. Едно истражување може да започне со дескриптивно истражување и да се продолжи со квазиекспериментално, или може да почне како квазиекспериментално, а да заврши како студија на случај.

ПРОЦЕС НА АКЦИОНО ИСТРАЖУВАЊЕ

Акционото истражување е цикличен процес, кој не завршува со анализата на резултатите од истражувањето, како кај класичните истражувања, туку почнува со рефлексija за практиката и завршува со рефлексija за спроведената акција што потоа служи како основа за почеток на повторна акција.

Графикон 1. Циклус на акционо истражување

Доколку оној што истражува процени дека е потребно, во текот на истражувањето може да изврши промена на планираните активности, да внесе нови активности и да ги модифицира постојните, при што промените треба да ги забележува во истражувачкиот дневник. Две нешта што се клучни во циклусот на акционото истражување се:

- 1 \ систематичност во анализата на сопствената практика и внесување промени и
- 2 \ процесот на учење за сопствената практика и процесот од внесените промени, треба да се имаат предвид од почетокот до крајот на истражувањето.

ФАЗИ И ЧЕКОРИ ПРИ ПЛАНИРАЊЕТО И СПРОВЕДУВАЊЕТО НА АКЦИОНОТО ИСТРАЖУВАЊЕ

Акционото истражување се разликува од секојдневните обиди за подобрување на практиката и внесување новини во неа, по тоа што тоа е планиран процес и што систематично се следат и реализацијата на акциите што се преземаат и ефектите од преземените акции. За да се разбере подобро и да се испланира акционото истражување, истражувачите идентификувале повеќе фази, при што секоја од фазите е прикажана низ повеќе чекори.

Фаза 1 ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ И НА ИСТРАЖУВАЧКОТО ПРАШАЊЕ

Во првата фаза се одлучува што ќе биде во фокусот на акционото истражување, така што од воочен, доста општ проблем, се доаѓа до конкретно истражувачко прашање. Ова не е лесен пат, особено за почетници, затоа што им се јавуваат многу проблеми што сакаат да ги решат и идеи за можно решавање. Меѓутоа, доколку не се дојде до конкретно и добро формулирано истражувачко прашање, се јавуваат бројни тешкотии во понатамошните фази од акционото истражување.

Чекор 1 - Идентификување на проблемот

Идентификувањето на проблемот започнува со внатрешна рефлексija. Со цел да се утврди фокусот на истражувањето, потребно е да се размисли за сопствената практика, за некоја важна ситуација при работа со учениците или пак за некоја воведена промена (нова програма, методи на поучување, техника) за која сакаме да го видиме нејзиното влијание врз учениците.

Најпрво, од повеќето прашања, идеи, подрачја што ќе се излистаат, потребно е да се селектира она што ги задоволува критериумите за добро формулирано истражувачко прашање:

Добро формулираното истражувачко прашање:

- » се однесува на учењето и поучувањето;
- » може да биде под контрола на оној што истражува;
- » е нешто што сакаме да го промениме или да го подобриме;
- » промената што ја очекуваме може да ја мериме на пр. со тест, прашалник, набљудување;
- » промената може да ја направиме во реално време;
- » предизвикува силна заинтересираност кај истражувачот – зошто сака да ја менува таа ситуација.

Зошто се случува...?

Како да подобрам...?

Што ќе се случува доколку ...?

Како ќе се промени ...?

Во овој чекор може да биде корисен разговор со колегите, затоа што можеби и тие имаат ист или сличен проблем и можеби ќе одлучите да правите заедничко акционо истражување што може да ја олесни работата и да придонесе за квалитетот на истражувањето.

Чекор 2 – Формулирање на истражувачко прашање

Доброто истражувачко прашање е ослободено од образовниот жаргон.

Во него се користат едноставни, секојдневни зборови, кои целта ја прават јасна.

Во истражувачкото прашање не се претпоставуваат резултатите.

Со оглед на тоа што акционото истражување всушност ни помага да ги разбереме последиците од нашата акција, односно од промените што ги внесуваме, најтешкиот дел од дизајнирањето на акционото истражување е формулирање на добро истражувачко прашање.

Како да се унапредат соработката меѓу учениците преку примена на тимско учење?

Како влијаат стратезиите на поучување врз работата на учениците?

Како учениците да ги употребат информациите во нови ситуации?

На почетокот составете листа од прашања и подрачја во кои се планира да се интервенира. Добро е да се почне со прашањето: „Што би се случило кога би ...“

- Изберете едно прашање од листата на прашања.
- Запрашајте се зошто ова прашање е интересно за Вас, на кој начин би дошле до одговорот на прашањето и што би значел одговорот на прашањето за Вашата практика.

Првичните формулации на истражувачкото прашање се обично поопшти. За да се конкретизира истражувачкото прашање, вклучувајќи ја во него и акцијата што ќе се преземе, потребно е да се направи проучување на литературата и искуствата на други што имале сличен проблем. На тој начин се доаѓа до идеја за тоа како би можел да се реши проблемот со учениците, во училищата или во училиштето. Потоа напишете ја првата верзија на прашањето и споделете ја со колегите и слушнете го нивното мислење.

Кога ќе се фокусирате на едно прашање, следно е: Што ќе направам во врска со тоа? Прашајте се себеси дали може да направите нешто релативно едноставно што ќе им овозможи на учениците подобро да учат, да стекнат соодветни вештини и сл. Ако треба да знаете уште нешто, пред да преземете акција, разговарајте и со учениците за тоа што мислат, за тоа како учат и колку научуваат. Направете ја листата со можните идеи за подобрување на состојбата и одберете една што ќе ја пробате. За да го направите тоа, ќе треба да формулирате претпоставка за можната причина за проблемот и можното решение. Решението што ќе го одберете треба да може да се спроведе. Паралелно со тоа размислувајте како ќе ја мерите успешноста од преземената акција.

- **Преформулирајте го прашањето – направате го да биде конкретно и истражувачко.**
- **Прашањето нека го содржи очекуваниот ефект, популацијата на која се однесува, содржината на акцијата што сакате да ја реализирате.**

Пример за преформулирање на прашање:

Прва верзија на прашањето	Втора верзија на прашањето	Преформулирање на прашањето за да биде истражувачко
<p>Зошто некои ученици се однесуваат со нетрпение и навреди едни кон други?</p>	<p>Како да им помогнам на моите ученици да градат клима на респект во училиницата?</p>	<p>Дали серија работилници за развивање на почит преку играње улоги ќе придонесе за намалување на нетрпението и навредите меѓу учениците од петто два одделение?</p>
<p>» Прашањето не го содржи очекуваниот ефект, нити содржината на акцијата.</p> <p>» Не е точно определена популацијата – <i>некои ученици</i>.</p> <p>Ова прашање всушност служи за детектирање на проблемот.</p>	<p>» Во прашањето е даден очекуваниот ефект – <i>градење на клима на респект во училиницата</i>, но на општ начин.</p> <p>» Поконкретизирана е популацијата – <i>моите ученици</i>.</p> <p>» Не е вклучена содржината на акцијата.</p> <p>Прашањето всушност води кон барање на акција со која ќе го постигнеме очекуваниот ефект.</p>	<p>» Даден е очекуваниот ефект и тој е конкретно опишан – <i>намалување на нетрпението и навредите меѓу учениците</i>.</p> <p>» Конкретно е определена популацијата – <i>учениците од петто два одделение</i>.</p> <p>» Наведена е содржината на акцијата – <i>серија работилници за развивање на почит преку играње улоги</i>.</p> <p>Од вака формулираното прашање гледаме со кого ќе правиме промени, како ќе ги правиме и што очекуваме да постигнеме (зошто ги правиме промените).</p>

Проверете дали вашето истражувачко прашање ги задоволува барањата за добро формулирано истражувачко прашање. Доколку не ги задоволува, размислете за барањето што не е задоволено и повторно преформулирајте го прашањето.

Пример од Фазата 1

Формулирано истражувачко прашање

Индивидуално истражување на наставникот

Која повратна информација во наставата по математика за учениците од шесто одделение е поефективна – писмената или усната?

Колаборативно истражување

Како да се користат креативни техники во наставата по различни предмети со цел да се влијае врз поттикувањето на креативноста кај учениците од четврто одделение?

Фаза 2 ПЛАНИРАЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Чекорите што се опишани во Фазата 2, всушност се елементите од кои се состои *акциониот план* врз основа на кој, потоа, ќе се спроведува акционото истражување. Битно е дека овој акционен план е флексибилен, односно може да се менува и да се дополнува.

Чекор 3 – Определување на стратегија што ќе се користи

1 \ Определување конкретни активности потребни да се реши проблемот

- Излистајте ги аспектите на проблемот.
- Идентификувајте ги стратегиите за решавање на секој од аспектите на проблемот.
- Споредете ги и дискутирајте со колегите за алтернативни решенија.
- Определете ја најдобрата стратегија.

Доколку се работи за колаборативно истражување, важно е да се обезбеди учество на сите што ќе бидат вклучени и да се обезбеди заедничко разбирање за начинот како се планира да се реши проблемот.

2 \ Опис на активностите

Детално опишете ги активностите што планирате да ги преземете. Колку подетално се однапред осмислени, толку е полесен процесот на спроведување. Подоцна, доколку дојдете до сознание дека треба нешто да измените, може тоа да го направите. Сите промени и причините за промените треба да бидат запишани.

Чекор 4 – Идентификување и обезбедување на потребните ресурси

За да може планираната акцијата успешно да се спроведе, битно е да бидат обезбедени потребните ресурси.

Размислувајте во следниве насоки:

- Што ви е потребно за да го решите проблемот со користење на избраната стратегија?
- Кои ресурси ви се на располагање, а кои дополнително треба да ги обезбедите?
  - » Материјали.
  - » Информации.
  - » Помош.
- Размислете како и кога ќе ги обезбедите ресурсите што ги немате.
- Осигурајте дека сè што ви треба ќе ви биде на располагање тогаш кога ќе ви треба.
- Ако е потребно, планирајте кога и од кого ќе ви треба помош.

Сето тоа внесете го во планот на истражувањето.

Чекор 5 – Идентификување на пречките

Во текот на акционите истражувања, практичарите често се соочуваат со различни видови пречки, а важно е пречките да се идентификуваат навреме.

Запрашајте се:

- Има ли пречки за успешно спроведување на истражувањето?
- Може ли однапред да предвидам што ќе правам ако се појават?

Иако често е тешко да се предвидат сите нешта што неповолно може да влијаат врз успешноста на акциското истражување, добро е да се предвидат што е можно повеќе од нив. Ако пречките се ненадминливи, треба да побарате поинакво решение на проблемот и да се навратите повторно на процесот на планирање – да го почнете одново.

Чекор 6 – Мерење на успешноста/прибирање и средување на податоци

Она по што, меѓу другото, акционото истражување го разликува од секојдневните обиди за подобрување на практиката е мерењето на успешноста на преземената акција.

Треба да знаете како ќе оцените дали преземените активности довеле до успех. Затоа, однапред треба да се определи што ќе се смета за успех, како тоа ќе се мери и кога ќе се смета дека е постигнат успех (кои вредности/постапки/износи на тоа што се мери ќе значат/бидат толкувани како задоволителен успех).

Систематичното прибирање на податоците е клучно за мерење на успешноста.

1 \ Прибирање на податоци

- Прво определете какви податоци ќе ви бидат потребни.
- Потоа определете од кого треба да ги добиете и како ќе ги обезбедите податоците.
- Размислете кои податоци природно ви се на располагање, а се однесуваат на вашето истражување.
- За секоја група или вид податоци, определете во кој период треба да ги обезбедите – на почетокот – во текот – на крајот на истражувањето.

За акционите истражувања карактеристично е тоа што податоците се прибираат постојано и што служат за:

- да се добие слика за постојната ситуација;
- да се планираат промените што сакаме да ги внесеме;
- да се донесат одлуки за менување на промените и внесување други и
- да се констатираат ефектите од сите внесени промени.

Значи, податоците се прибираат пред да започне истражувањето, за време на истражувањето и на крајот на акцијата.

Прибирање на податоци пред да започне истражувањето

На почетокот од истражувањето се прибираат:

- Податоци за состојбите што сакаме да ги промениме – даваат одговор на прашањето: *Како ќе докажам дека состојбата е таква што бара промена или е потребна промена?*

Информации за тоа што кажуваат теоријата и другите истражувања за овој проблем (преглед на релевантната литература), што даваат одговор на прашањето: *Дали планираната промена е стручно заснована?*

Можете да искористите податоци што веќе сте ги добиле или дополнително да приберете податоци. Можете да ги користите сите начини што вообичаено се користат во истражувањата: анкети, интервјуа, тестови, слики, социограми, анегдотски белешки, примероци од ученички трудови, опсервации, видеозаписи и други соодветни податоци.

Одберете неколку начини што ќе може релативно едноставно да ги примените, а да ви ги обезбедат податоците што ќе бидат релевантни.

Пример

Индивидуално истражување

- » Успехот на учениците пред давањето на серијата повратни информации
- » Прашалник за учениците
- » Прашалник за родителите

Колаборативно истражување

- » Прашалник за учениците
- » Анализа на трудови на учениците
- » Тест на креативност

Прибирање на податоци за време на истражувањето

Прибирањето на податоците во текот на истражувањето треба да даде одговор на прашањето: *Како ќе докажете кои активности сте ги презеле и кои промени сте ги внеле?* Во оваа фаза обично се користат:

- Белешки за однесувањето на учениците, нивните реакции и напредок:
  - » забелешки за позитивните и негативните влијанија,
  - » анегдотски белешки,
  - » сопствениот рефлексивен дневник.
- Видеозаписи и аудиозаписи за:
  - » активностите на наставникот,
  - » активностите и реакциите на учениците.

Пример

Индивидуално истражување	Колаборативно истражување
» Следење на активностите на учениците	» Опсервација
» Анегдотски белешки	» Фотографии
» Забележување на позитивните и негативните аспекти од промената	» Анализа на ученички трудови
	» Забележување на позитивните и негативните аспекти од промената

Прибирање на податоци на крајот на акцијата

Прибирањето на податоците на крајот на истражувањето треба да даде одговор на прашањето: *Какви се ефектите од внесената промена?*

На располагање се податоците што вообичаено се собираат, но често е потребно да направите дополнителни испитувања и мерења. Рационално е ако може да се искористи дел од инструментите со кои се прибирани податоци на почетокот на истражувањето. Имајте го ова предвид при планирањето на тоа кои и какви податоци ќе прибирате.

Може да се користат следниве приоди и извори на податоци:

- Посттест/постформално оценување. (За мерење на постигањата на учениците откако интервенцијата/акцијата завршила.)
- Разговор/интервју со учениците. (За обезбедување дополнителни сознанија за постигањата, ставовите, искуствата.)
- Портфолија на учениците. (За да се види квалитетот на нивните постигања, напредокот што го направиле.)
- Прегледување видеозаписи. (Да се евалуира промената на однесување, применетите стратегии.)
- Самопроценка. (На ефективност на планирањето, постигнатост на целите.)

Пример

Индивидуално истражување	Колаборативно истражување
<ul style="list-style-type: none"> » Успехот на учениците по давањето на серијата повратни информации » Прашалник за учениците » Прашалник за родителите 	<ul style="list-style-type: none"> » Прашалник за учениците » Евалуациони листи » Фотографии/видеозаписи » Анализа на ученички трудови » Тест на креативност

2 \ Средување на податоци

Во фазата на планирање, се планира и начинот на средување на податоците. Ваквото планирање може да помогне и за подобро одредување на тоа кои и какви податоци ќе се прибираат, како и какви инструменти ќе треба да се изготват.

Може да користите различни начини на средување на податоците:

- графикони, табели, групирање на квалитативни описи;
- компаративна анализа на податоците/информациите од истражувања/литература.

Планирајте да користите податоци од најмалку три извори – принцип на триангулација, и изгответе триангулациска матрица.

Пример

Триангулациска матрица

Истражувачко прашање	Извор на податоци 1	Извор на податоци 2	Извор на податоци 3
Која повратна информација е поефективна во наставата по математика – писмената или усната?	Евиденција за успехот на учениците	Ученички трудови	Анкета со ученици и родители
Како користењето креативни техники во наставата по различни предмети влијае врз креативноста кај учениците?	Прашалник и евалуациони листи	Фотографии и видеозаписи	Ученички трудови

Чекор 7 – Планирање на времето

Откога сте избрале соодветна стратегија за решавање на проблемот и сте развиле стратегија за прибирање на податоци, треба да се направи план за спроведување на определени активности.

- Планирајте колку долго ќе трае определена активност.
- Кога е реално да се спроведат планираните активности.
- За да си ја олесните работата, користете едноставни електронски верзии на планирања (во Ексел (Excel), Ворд (Word), Пауер поинт (Power point)).

Фаза 3 СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Чекор 8 – Почетни мерења

Пред да почне реализацијата на планот, односно користењето на стратегијата за решавање на проблемот или подобрување на учењето, често е потребно да се направат некои испитувања на почетната состојба. Ова е битно, особено кај квазиексперименталните истражувања, каде што сакаме да направиме споредување на состојбата на почетокот и на крајот од планираната акција. Почетното мерење може да опфати и мерење на некои варијабли на кои не сакаме/не можеме да влијаеме, но може да се изменат со времето и подоцна да влијаат на резултатите од преземените акции (на пр. семејна состојба).

- Направете ги почетните мерења, доколку сте ги планирале.
- Водете сметка, доколку е можно, податоците што ќе се добијат да се споредливи со податоците од мерењата што сте планирале да ги правите на крајот.

Во почетните мерења е корисно да се вклучат и други независни лица, особено во набљудувањето, затоа што тие може да бидат пообјективни.

Чекор 9 – Спроведување на планираните активности

Откога ќе го направите почетното мерење, може да почнете со спроведување на промената што сте ја испланирале на групата испитаници, односно на ситуацијата што сте ја избрале. Важно е планираната активност да трае доволно долго, затоа што во образованието има малку стратегии што даваат ефекти на кус рок.

Во текот на спроведувањето на активностите:

- Бележете ги сите релевантни однесувања/постигања во текот на активностите.
- Ако има потреба да ги менувате активностите, направете го тоа, но водете белешки зошто сте ги направиле промените и какви ефекти би можело да има таа промена.

Откога ќе завршите со реализацијата на активностите:

- Измерете ги ефектите како што сте планирале. Користете разни извори на сознанија – триангулација.
- Ако е оправдано, користете исти инструменти како во почетното мерење.
- Направете самооценување на процесот на спроведување на истражувањето и на сопственото учење.
- Вклучете во процесот **критички пријател**. Тоа е колега или некој што е способен да ја критикува вашата работа и да ви помогне да ја согледате од друг агол. Критиката е неопходна и помага да направиме проценка на квалитетот на нашето истражување.

Фаза 4 ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ И ПРИКАЖУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Чекор 10 – Анализа и интерпретација на резултатите

За да се утврди дали преземената акција/активност/стратегија била успешна, потребно е да се анализираат податоците што се прибрани и да се интерпретира нивното значење. Анализата на податоците треба да одговори на прашањата: *Што ни кажуваат податоците во однос на истражувачкото прашање? Колку сме сигурни во одговорот на кој нè упатуваат податоците?* Зависно од значењето на резултатите, ќе одлучите дали ќе правите промени во вашата практика.

Кога ќе ги приберете податоците, треба да ги прегледате (дали има сè, дали треба уште нешто да се прибере) и да ги организирате за нивна обработка. Квалитативните податоци може полесно да ги обработите на пр. во Ворд според клучните зборови.

Најчесто е потребно да се споредат и да се утврдат разликите:

- меѓу почетната и крајната состојба,
- кај различни групи.

Процесот на триангулација помага да се споредат податоците добиени од различни извори и да се утврди нивната доследност. Ако сите извори на податоци се доследни, тогаш може на поставените прашања да се одговори со висок степен на сигурност. Доколку постои несогласување меѓу резултатите добиени од трите инструменти, се намалува степенот на сигурност во одговорот/заклучокот.

Дел од податоците што ќе ги добиете се квантитативни и за нивна обработка најдобро е да се користи некоја компјутерска програма – на пр. Ексел (Excel), СПСС (SPSS). За нивна обработка е потребно да се избере статистичкиот модел за анализа на разлики (аритметички средини, корелации, анализа на варијанса).

Друг дел од податоците се квалитативни и во нивната анализа е вклучено критичкото читање, барање на врските помеѓу податоците, изведување на заклучоци и нивно сместување во одредени аспекти на проблемот што се истражува. На овој процес му претходи средување на податоците на тој начин што дел од нив ќе можат да се сместат во категории што ќе можат потоа да се обработат квантитативно (понекогаш и без употреба на статистички пакети – преку сумирање во табели или графички прикази), а дел ќе бидат прикажани холистички со нагласување на важните информации.

Кога ќе ги добиете статистичките податоци, клучните прашања што треба да се постават се:

- Што кажуваат добиените податоци?
- Што откривте?
- Дали претпоставките што ги имавте се потврдија?

Акционите истражувања се спроведуваат со цел да се обезбедат податоци што ќе се користат за подобрување на практиката. Затоа врз основа на интерпретацијата треба да си дадете одговори на прашањата: *Врз основа на тоа што го дознав од истражувањето, што ќе правам во иднина исто, а што различно?*

Чекор 11 – Менување на практиката

Основна цел на акционите истражувања е врз основа на резултатите да се приспособи или да се измени практиката/состојбата со која претходно не сте биле задоволни. Врз основа на сознанијата од истражувањето може:

- да се дадат предлози за решавање на проблемот;
- да се донесат одлуки и да се испланира што ќе се преземе понатаму;
- да се направат акциски/оперативни планови за наредните активности.

Чекор 12 – Рефлексија

Рефлексијата претставува најважен дел од процесот на акционото истражување. Всушност, *акционото истражување започнува и завршува со рефлексија*. Рефлексија се врши и во текот на целиот процес на акција и таа води кон нова акција. Рефлексијата значи точна и искрена проценка за тоа што сме направиле добро, но и проценка на тоа на какви проблеми сме наишле, што можело да биде направено поинаку, каде се слабостите и што би требало да се промени во иднина. Таа треба да даде одговор на следните прашања:

- Дали добив одговор на истражувачкото прашање?
- Дали имав доволно податоци за да извлечам суштински заклучоци? Што ќе направам следниот пат различно?
- Дали е потребно да се направат промени во процесот или пак да се подобрат инструментите?
- Дали се појавија некои нови прашања во текот на истражувањето или се појавија врз основа на добиените сознанија?
- Дали сите учесници беа вклучени и дали соработуваа?
- Дали истражувањето придонесе кон подлабоко размислување за сопствената практика?
- Дали истражувањето придонесе за позитивни промени кај учесниците вклучени во акционото истражување?
- Дали истражувањето доведе до посакуваната промена, решение на проблемот?
- Што следно ќе направам?

Чекор 13 – Презентирање

Преку споделување на сопственото искуство придонесуваме за сопствениот професионален развој, но и за развојот на другите практичари. Наставниците најмногу сакаат да учат од практиката на другите, особено ако таа е потврдена со податоци за ефективноста. Сознанијата од акциските истражувања може да се презентираат на различни начини.

- **Дисеминација пред колеги во училиштето или на регионални тимови/заедници за учење.** Ова би требало да биде прво и основно ниво на дисеминација. Обично на ваквите средби има повеќе време за презентација на резултатите и за нивна дискусија. За колегите е доволно да подготвите презентација во Пауер поинт (Power point) со дел од клучните докази за практиката.
- **Објавување во стручно списание.** Кога се пишува труд за објавување, треба да се има предвид дека не постои можност да се даваат дополнителни објаснувања, па затоа трудот треба јасно да ги прикажува: проблемот, преземените активности, начините на мерење, добиените резултати и заклучоците. Обемот на трудот зависи од природата/барањата или правилата на списанието, каде што сакате да го објавите. Стилот, исто така, зависи од карактерот на списанието.
- **Презентирање на стручен настан.** Вообичаено, организаторите на стручните настани (конференции, конгреси, симпозиуми и сл.) даваат насоки во врска со обемот и начинот на презентација на трудот. Треба да се следат дадените насоки, но и тоа на кој начин вие ќе го презентирате вашиот труд (пленарно, во секција, работилница, на постер и сл.).
- **Објавување на сопствен блог, веб-страница или фејсбук.** Ова е наједноставниот начин вашите сознанија да ги направите достапни за пошироката стручна јавност затоа што зависи само од вас (нема потреба некој да го одобрува). Меѓутоа, тоа не ја намалува одговорноста професионално да ги претставите вашите сознанија со сите резерви што ги имате (доколку има такви).
- **Објавување на официјална веб-страница на образовна институција** (на пример БРО, МОН). При објавувањето на официјалните веб-страници, обично важат исти правила како и при објавување на трудот во стручно списание.

Без разлика на кој начин ќе ги презентирате вашите сознанија, ќе ви биде корисно ако тоа што сте го подготвиле за презентација го споделите со неколку ваши колеги и ги замолите критички да го прочитаат и да ви дадат совети што би можеле да подобрите.

КАКО ДА ИЗГЛЕДА ИЗВЕШТАЈОТ ЗА СПРОВЕДЕНО АКЦИОНО ИСТРАЖУВАЊЕ?

Материјалот од спроведеното акцино истражување треба да биде добро организиран и опишан во извештајот за да може да се сподели со други, односно да биде презентираан. Во извештајот треба особено детално да се опише процесот на спроведување на акционото истражување и тоа:

- да се опишат промените што се случувале за време на истражувањето,
- што е она што дополнително било внесено, а што е она што се променило како последица од внесувањето на нешто ново или промена на постојната практика,
- да се опишат тешкотиите на кои се наишло и како биле надминати,
- што е она што сме го научиле,
- како ова истражување ќе ја промени нашата практика и што понатаму ќе следува.

Меѓутоа, во извештајот не е доволно само да се опишат активностите и процедурите што биле спроведени, туку уште побитно е да се даде осврт на она што како ново знаење, односно научени лекции произлегле од тоа истражување.

Структурата на извештајот за спроведено акцино истражување може да биде следната:

Вовед:

- Кое е истражувачкото прашање?
- Зошто ова прашање е важно за мене? Кои се целите на ова истражување?
- Кој е контекстот на ова истражување?
- Што покажуваат податоците од почетните мерења?

Сознанија добиени од литературата:

- Што научив за предметот на моето истражување?
- Какви се искуствата на другите?
- Како е дојдено до стратегијата за надминување на проблемот?

Методологија:

- Каков е акциониот план на моето истражување?
- Која промена ја внесов?
- Како ја внесував промената?
- Кои методи на прибирање податоци ги употребив?

Резултати и заклучоци:

- Сумирање и прикажување на резултатите
- Дискусија во врска со резултатите и заклучоци

Импликации и препораки:

- Што научив од ова мое истражување?
- Што ќе правам понатаму?
- Како информациите што ги добив можат да бидат корисни за другите?
- Доколку го повторам истражувањето, што би направил поинаку?

Користена литература

Прилози

Откога еднаш ќе напишете еден ваков исцрпен извештај, тогаш лесно може да го приспособувате за различни намени и начини на презентирање.

Примери од извештаи од акциони истражувања

Во следните два примери на акциони истражувања се опишани оние чекори што се дел од Фазата 2, односно се дел од акциониот план за спроведување на истражувањето. (Користени се акциони истражувања од публикацијата *Оценување за учење во 21 век*, УСАИД, АЕД, МЦГО, Скопје, 2010; и трудот „Креативне техники у разредној настави“, А. Ивошевиќ, Филозофски факултет, Осиек, 2013).

	Индивидуално истражување	Колаборативно истражување
Чекор 1 –Идентификување на проблемот	По обуката за формативно оценување е констатирано дека писмена повратна информација недоволно се користи.	Во училиштето владее мислење дека поттикнувањето на креативноста кај учениците преку наставата може да се реализира само во одредени наставни подрачја (ликовно и музичко образование, мајчин јазик), додека во другите тоа е тешко или невозможно.
Чекор 2 – Формулирање на истражувачко прашање	Која повратна информација во наставата по математика за учениците од шесто одделение е поефективна – писмената или усната?	Како да се користат креативни техники во наставата по различни предмети со цел да се влијае врз поттикнувањето на креативноста кај учениците од четврто одделение ?

<p>Чекор 3 – Определување на стратегија што ќе се користи</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Давање на писмена и усна повратна информација на часовите по математика. » Следење на напредокот на учениците и квалитетот на нивната работа. » Ученици од шесто одделение. 	<ul style="list-style-type: none"> » Воведување на креативни техники низ 16 активности во наставата по различни предмети и интегрирање на содржините од различни предмети. » Анализа на ученичките трудови. » Ученици од четврто одделение.
<p>Чекор 4 –Идентификување и обезбедување на потребните ресурси</p>	<p>Не се потребни дополнителни ресурси.</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Слики, боички, предмети, коцкички, музички инструменти, колаж, хартија.
<p>Чекор 6 – Мерење на успешноста – прибирање и средување на податоци</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Успехот на учениците пред давањето на серијата повратни информации. » Прашалник за учениците. » Прашалник за родителите. 	<ul style="list-style-type: none"> » Прашалник за учениците. » Анализа на трудовите на учениците. » Тест на креативност.
<p>За време на истражувањето</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Следење на активностите на учениците. » Ангедотски белешки. » Забележување на позитивните и негативните аспекти од промената. 	<ul style="list-style-type: none"> » Опсервација. » Фотографии. » Анализа на ученички трудови. » Забележување на позитивните и негативните аспекти од промената истражувачки дневник.
<p>По завршувањето на акцијата</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Успехот на учениците по давањето на серијата повратни информации. » Прашалник за учениците. » Прашалник за родителите. 	<ul style="list-style-type: none"> » Прашалник за учениците. » Евалуациони листи. » Фотографии/видеозаписи. » Анализа на ученички трудови. » Тест на креативност.
<p>Чекор 7 – Планирање на времето</p>	<p>Два и пол месеци.</p>	<p>Два месеци – еднаш неделно.</p>

СТУДИЈА НА СЛУЧАЈ

Студија на случај е метод на емпириско истражување на актуелна појава (случај) во реален контекст кога границите меѓу појавата и контекстот не се јасни и се користат различни извори на информации.

(Според Yin 1984)

Студијата на случај претставува вид на квалитативно истражување што го спроведуваме кога имаме за цел да ја откриеме смислата на некоја појава или случување: да ги истражиме процесите; да стекнеме внатрешен увид и подлабоко разбирање на единката, група или ситуација; да дадеме „жива“, покомплетна слика за нешто што при некоја интервенција

се случило и објаснување зошто тоа се случило. Во овој контекст, под случај подразбираме поединец, помала или поголема група (семејство, паралелка, училиште, врсници ...).

Суштината на овој вид истражување е проучување на мал број случаи (многу често само еден), но проучувањето е интензивно и е во реално окружување/ ситуација. Заклучоците во студијата на случај се однесуваат само на конкретниот случај и во конкретниот контекст. Како истражувачки методи најчесто се користат квалитативните методи (интервју, опсервација), но се употребуваат и квантитативни методи (прашалници, тестови ...).

Карактеристики на студијата на случај

Студијата на случај:

- Се фокусира на една или неколку манифестации на појавата.
- Се спроведува во природно окружување, во реални услови и во текот на определен период.
- Постои динамичен и интерактивен однос меѓу истражувачот и учесниците во истражувањето.
- Истражувачот може, но не мора да биде и учесник во студијата на случај.
- Акцентот е ставен на длабоко разбирање на специфични случаи.

- Води грижа за заемниот однос на сите варијабли со цел што посеопфатно да се опише и да се разбере појавата или воведената промена.
- Одговара на прашањата ЗОШТО и КАКО (наместо ШТО и КОЛКУ).
- Дава детален опис, интерпретација и објаснување.
- Се користат различни извори на информации и различни податоци (квантитативни и квалитативни, објективни – субјективни).
- Примерокот на испитаници е намерен (не е случаен).

Специфично за студијата на случај е тоа што не може да се манипулира со однесувањето на тие што се вклучени во студијата, истражувачот има малку контрола над настаните, гранците меѓу појавата и контекстот не се многу јасни, а контекстот се зема превид затоа што сметаме дека е многу релевантен. Проблемот што се истражува во студијата на случај бара холистичко разбирање и може да се објасни користејќи индуктивно заклучување – од поединечен случај кон генерализација.

Видови на студии на случај

Според истражувачките цели студиите на случај може да бидат:

Објаснувачки	Се користат да се најде одговор на претпоставени причинско-последични врски во реални животни интервенции што се премногу комплексни за други истражувања или се толку уникатни што не може да се воопштат.
Истражувачки	Се користат да се испита определена ситуација пред да се направи истражување од поголем обем за да идентификуваат прашања што подоцна ќе се истражуваат или подетално да се истражи ситуација каде што евалуацијата на преземената интервенција не покажала еднозначни исходи.
Опишувачки	Се користат да се опише некоја појава/интервенција во реален контекст. Служи нешто што е недоволно познато за да го приближат до читателите и да придонесат за изедначено разбирање на појавата.

Според опфатот:

Повеќе случаи	Испитување на разликите во и меѓу повеќе случаи. Целта е да се споредуваат исти аспекти кај различните случаи.
Еден случај	Испитување и опишување на определен случај што по многу нешта е уникатен.

(Според Yin 2003)

Предности на студијата на случај

- Флексибилност – во споредба со други видови истражувања, истражувачот има поголема слобода појавата да ја испитува онака како што таа се одвива.
- Опишува реална ситуација.
- Ја прикажува појавата во сета нејзина комплексност.
- Може да прикаже уникатни појави што во другите истражувања се губат.
- Е „чекор кон акција“ и може директно да се искористи искуството или да се објасни сличен случај.
- Може да ја спроведе и еден истражувач.
- Се презентира на интересен, лесно „читлив“ начин што е разбирлив за поширока публика.

Недостатоци на студијата на случај

- Студијата на случај не е повторлива.
- Податоците можат да бидат субјективни, пристрасни, селективни, односно им недостига научна ригорозност и проверливост.
- Сознанијата не може да се воопштат.
- Понекогаш долго трае.

ФАЗИ И ЧЕКОРИ КАЈ СТУДИЈАТА НА СЛУЧАЈ

Студијата на случај, како и секое друго истражување, треба да се спроведува систематично и критички. Како и кај другите видови акциски истражувања, за полесно спроведување треба да се има предвид низ кои фази се одвива. Цело време треба да се води грижа за валидноста и релијабилноста, како и за етичноста во прикажувањето на податоците.

Фаза 1 ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРЕДМЕТОТ НА СТУДИЈАТА НА СЛУЧАЈ И НА ИСТРАЖУВАЧКОТО ПРАШАЊЕ

Чекор 1 – Идентификување на проблемот

- » Определете кој е проблемот што сакате да го истражите.
- » Поставете прашања во врска со него од типот: Како? Зошто? Што?

Пример

Сакате да ја подобрите инклузивноста на вашето училиште.

Прашањата што ви се поставуваат може да бидат:

- Како ќе го организираме целиот процес?
- Зошто е важно да ги вклучиме родителите?
- Што ќе правиме со НН, којшто има комбинирани пречки?

Чекор 2 – Формулирање на истражувачко прашање

- Од повеќето прашања, определете едно што ќе биде во фокусот на интерес.
- Поставете претпоставка во врска со вашето истражувачко прашање (доколку е релевантно).
- Определете што ќе ви биде единица на анализа, а што нема. Тоа може да биде определена програма, процес, разлики меѓу училишта и др.
- Размислете кои односи можат да постојат во врска со она што сакате да го анализирате. Користете ги знаењата од претходните проучувања, теорија и искуства.
- Случајот што ќе го истражувате, ограничете го со време, простор, активност, дефиниција и контекст. Може да ви биде корисно ако разговарате со колегите.
- Дефинирајте го вашето истражувачко прашање.

Пример

Пример на случај	Истражувачко прашање
1. Прифаќање на новите приоди во наставата по јазик кај повозрасните/искусните наставници.	Како повозрасните/искусните наставници <i>одлучуваат</i> дали ќе ги користат новите приоди? Кои фактори влијаат врз нивните <i>одлуки</i> ?
2. Искуствата на повозрасните наставници во одделенска настава со новите приоди во наставата по јазик.	Какви се <i>искуствата</i> на повозрасните наставници во одделенска настава со промените? Дали тие <i>искуства</i> влијаат врз нивното прифаќање на промените?
3. Одлучување за прифаќање на промените во наставата по јазик кај повозрасните одделенски наставници од „елитни“ училишта.	Како повозрасните одделенски наставници од <i>различни „елитни“ училишта</i> го опишуваат донесувањето одлуки во врска со користењето на новите приоди во наставата по јазик?

Во првиот случај, акцентот е ставен на процесот на *донесување одлуки* и него го истражувате и го опишувате кај поголем број повозрасни наставници; во вториот случај, акцентот е на *искуствата* на одделни повозрасни наставници, а во третиот случај, акцентот е на *„елитните“ училишта*.

Некогаш е корисно да поставите претпоставка во врска со истражувачкото прашање. Претпоставката ја правите врз основа на познавањето на процесите и состојбите и врз основа на теоријата. Претпоставката ќе ви помогне да го специфицирате истражувачкото прашање. Во горните примери претпоставка е дека повозрасните/поискусните наставници различно се однесуваат кон прифаќањето промени од помалку искусните.

Фаза 2 ПЛАНИРАЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Одредувањето на повозрасни/поискусни – треба да го специфицирате во однос на тоа кој влегува во таа категорија, на кој период од нивното искуство ќе се однесува студијата, на кои промени во наставата по јазик се однесува.

Чекор 3 – Определување на податоците што ќе се прибираат

- Однапред се определува какви податоци има смисла да се прибираат – согласно со истражувачкото прашање. Обично податоците се квалитативни, но може да се прибираат и квантитативни податоци, при што би требало меѓусебно да се надополнуваат.
- Испланирајте како ќе обезбедите релијабилност на податоците (како ќе ги проверите). Испланирајте триангулација. Објективноста на квалитативните податоци може да се зголемува со: поголем број испитаници и со јасни и прецизни дефинирања на категориите.
- Определете што ќе ви биде извор на информации (кои документи, лица, други извори).
- Доколку е потребно (кога не се работи само за еден субјект), определете го примерокот на истражувањето. Примерокот треба да е мал, обично е пригоден или намерен и треба да биде репрезентативен за теоријата (претпоставката), а не за популацијата.

Пример: Ако теоријата тврди дека лицата што растеле во семејства со насилство почесто ќе бидат насилни во однос на оние што не доживеале насилство во семејството, тогаш во *студија на случај за справување со насилство во едно училиште* како примерок за студијата ќе избереме испитаници од првата група.

Чекор 4 – Планирање на ресурсите и времето

Планирањето на ресурсите и времето е битно, доколку не е во прашање само еден случај во којшто самите спроведувате промени.

- Испланирајте кој ќе биде ангажиран во прибирањето податоци.
- Кои инструменти за прибирање податоци треба да ги изготвите.
- Дали треба да ги обучите тие што ќе прибираат податоци.
- Кога кои податоци ќе се прибираат и ќе се обработуваат.
- Планирајте на кој начин ќе ги складирате (видеоснимки, фотографии, протоколи за бележење, систематизирање).
- Предвидете ги можните бариери (недостапност на податоците, несоодветни податоци и сл.), реакции во неочекувани ситуации. Бидете отворени да го редизајнирате првичниот план.

Фаза 3 СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Чекор 5 – Изработка на инструментите

Изработете ги инструментите за прибирање податоци. Обично тоа се протоколи за водење интервјуа и протоколи за анализа на документација. Така ќе обезбедите да ги имате сите податоци што ќе ви бидат потребни (да нема потреба повторно да се навраќате на исти извори).

Чекор 6 – Прибирање на податоци

- Бидете систематични во прибирањето на податоците.
- Изворите на податоци можат да ви бидат различни:
  - » различни видови интервјуа со испитаникот;
  - » интервју со трети лицата – членови на семејството, пријатели на испитаникот;
  - » набљудување на спонтаното однесување на испитаникот;
  - » набљудување на испитаникот во стандардизирани тест ситуации;
  - » анализа на трудовите на испитаникот;
  - » анализа на друга документација (портфолио, извештаи ...).
- Водете грижа секогаш да биде јасен изворот на информации за да може да се повикате на него.
- Забележете ако сте направиле промена на планот на прибирање на информации.

Фаза 4 ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ И ПРИКАЖУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Чекор 7 – Анализа и интерпретација на резултатите

Во студиите на случај обично се обезбедува мноштвото разновидни податоци. Направете селекција на оние што се навистина важни.

- Може да користите различни приоди за анализа и интерпретација:
  - » поврзување со претпоставките;
  - » наоѓање објаснувања;
  - » анализа на временски серии;
  - » логички модели;
  - » споредба меѓу случаи.
- Ако се случи податоците да не се конзистентни, може ќе има потреба од проверка или прибирање дополнителни податоци.
- Вклучете двојно кодирање на податоците за да се осигурате дека не сте ги толкувале субјективно.
- Проверете ја интерпретацијата со учесниците.
- Добро е да користите графички прикази на податоците.

Чекор 8 – Презентирање

„Студијата на случај генерално е приказна во која се среќаваме со наративно раскажување на актуелни или пак на реални настани каде што има заплет, експозиција, ликови и понекогаш дијалог меѓу нив. Генерално, студиите на случај се токму дескриптивни, при што главната проблематика најчесто се дефинира како комбинација од опис и анализа“ (Boehrer 1990).

- Опишете го контекстот и појавата – случајот.
- Извештајот може да биде хронолошки, компаративен или според претпоставките.
- Тој треба да е концизен и во лесно читлив формат.

КАКО ДА ИЗГЛЕДА ИЗВЕШТАЈОТ ОД СТУДИЈАТА НА СЛУЧАЈ?

Целта на извештајот е да го опише истражувањето на сеопфатен начин за да му овозможи на читателот да се почувствува како активен учесник во самото истражување и да му помогне во одредена ситуација да може да ги примени наодите од истражувањето. Студиите на случаи се флексибилни и тие може да бидат презентирани на многу начин, без да постои одреден формат што би требало да се следи.

Извештајот треба да е напишан аналитички, илустриран со примери и да е добро поврзан со теоријата.

Структурата на извештајот за студија на случај може да биде следната:

Вовед и оправданост

- Зошто ова прашање е важно за мене?
- Кои се целите на оваа студија?
- Кој е контекстот на оваа студија?

Методологија

- Како се одвиваше процесот? (Опис на тоа како е избран самиот случај и на изворите за истражување.)
- Какви претпоставки постојат? (Ако воопшто ги има.)
- На каков начин се собирани информациите?
- Какви примероци се користат во истражувањето?
- Во колкав временски период се собирани информациите?
- Кој метод е користен и дали постојат определени ограничувања кај овој метод?

Опис на проблемот и на интервенциите

- Наративен дел во кој детално се опишува проблемот.
- Како е проучуван проблемот?
- Кои интервенции се вршени – нивен опис.

Предизвици

- Кои се предизвиците?
- Како ги утврдивме?

Резултати

- Што е добиено?
- Кои се придобивките?
- Што е она на што треба да се работи и понатаму?

Научена лекција

- Што научив?
- Што ќе правам понатаму?
- Како информациите што ги добив можат да бидат корисни за другите?

Заклучок - Кратко резиме на студијата.

Додатоци - Докази за она што е раскажано во извештајот (слики, ученички трудови, шеми...).

Примери на извештаи од студии на случај (користени се студии на случај од публикацијата Inclusive education in Macedonia, Five case studies from schools involved in UNICEF's inclusive education, training-of-trainers program, 2012–2014)

	Опишувачка студија	Студија на еден случај
Наслов на студијата	Создавање на поинклузивно училиште	Поддршка на присуство, учество и постигнување: важноста на соработката
Вовед и оправданост	Со оваа студија на случај е опишан процесот на инклузија во едно основно училиште. Со помош на Проектот за инклузивно образование на УНИЦЕФ, учениците, наставниците и стручните соработници го придвижија училиштето од интегративно кон инклузивно образование.	Со оваа студија на случај е прикажано како училиштето ја имплементира инклузивната практика кај сите ученици со посебни образовни потреби. Илустрирана е добра практика со надеж дека ќе им помогне на другите наставници да внесат слични промени во својата практика.

...→

Методологија

- » Случајот е избран тргнувајќи од желбата на наставникот да ја практикува инклузијата не само на ниво на својата училница туку и на ниво на училиштето. На почетокот имало самостојни обиди за инклузија, споделувања на искуства на наставниците помеѓу себе, консултации со стручните служби. Добиените информации биле оскудни и без поголеми ефекти при примената.
- » Претпоставките биле дека иако не постојат доволно ресурси, со обука на кадарот инклузијата може да стане практика.
- » Информациите за постигнатото планирано е да се добиваат преку изјави од родители, наставници и ученици, набљудување, констатирање на промени во природите.
- » Работено е со групи од наставници, ученици и родители.
- » Студијата се однесува за период од две учебни години.
- » Активностите се одвиваат преку работилници, дискусии, советувања. Потешкотии и ограничувања се јавуваат кога некои наставници ги избегнуваат ваквите форми на вклучување.
- » Прикажан е случајот на дете со попреченост, кое требало следната учебна година да се запише во училиште. Родителот бил вклучен во работилница во рамките на Родителскиот ресурсен центар во ова училиште, поддржан од Проектот за инклузивно образование на УНИЦЕФ.
- » Детектиран е видот на попреченост и претпоставката била дека детето може да се подготви пред поаѓање во училиште со помош на повеќе стручни лица.
- » Информациите за постигнатото планирано е да се добиваат преку изјави од родителите, набљудување, извештај од стручните лица дефектолог и логопед.
- » Работено е со детето индивидуално, два пати неделно со дефектолог и три пати неделно со логопед.
- » Студијата се однесува на период од пет месеци мај–септември.
- » Активностите на тимот за инклузија се однесуваат во детектирање, следење на промените и советување на родителот за чекорите што треба да се направат за да се подготви детето за почеток на школувањето.

...→

<p>Опис на проблемот и чекори преку кои е проучуван</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Инклузијата се промовира на училишно ниво. » Формиран е тим за инклузија. » Спроведени се обуки за наставниците. » Споделени се материјали, литература, креирани инструменти. » Вршена е сензибилизација на учениците, наставниците и родителите преку работилници, дискусии, поддршка, советувања. » Детално се опишани процесите на сензибилизација и тешкотиите на кои се наидуваало. 	<ul style="list-style-type: none"> » Проблемот е како да се подготви детето (кое не зборува, не воспоставува контакт со очи, вознемирено е) за отпочнување на школувањето и како да се подготви училишната средина и паралелката за поддршката што треба да му се даде. » Во месец мај родителот е упатен во институциите каде што може да му се даде посебна помош и поддршка на детето. » Во месец септември е работено на сензибилизација на паралелката. » Двата процеси се детално опишани.
<p>Предизвици</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Присуство, учество и постигнувања кај сите ученици. » Вклучување на сите наставници и практикување на инклузивно образование. » Информирање, советување и вклучување на родителите во активностите. » Континуиран инклузивен процес во целото училиште. 	<ul style="list-style-type: none"> » Подобрување на процесот на читање и пишување. » Учење на почитување на правила.
<p>Резултати</p>	<ul style="list-style-type: none"> » Детектирани се посебните образовни потреби кај учениците и за нив се изготвени индивидуални програми. » Наставниците развиваат и практикуваат вештини за инклузивен приод . » Сè уште има наставници што избегнуваат да се вклучат во процесот на инклузија. 	<ul style="list-style-type: none"> » Социјализација и комуникација на ученикот со соучениците и наставникот. » Брои, разликува бои, форми, релации и букви. » Поголема самодоверба кај детето. » Поддршка на родителот .

...→

<p>Научена лекција</p>	<p>» Да се создава инклузивна средина, значи да се рушат бариерите и да се инвестира во еден систематски приод.</p>	<p>» Сè што се прави со учениците со посебни потреби треба да е приспособено токму на тие нивни потреби и на контекстот. Само таквиот приод може да даде прогрес.</p>
<p>Заклучок</p>	<p>Секое дете понекогаш има потреба од посебно внимание и поддршка, затоа што секое дете е посебно. Инклузивното образование е единствениот пат кој води кон инклузивно општество, а инклузијата не може да се случи без систематски приод.</p>	<p>Планирањето и соработката помеѓу училиштето, родителот и стручните институции надвор од училиштето дадоа позитивни промени и помогнаа ученикот ММ да покаже голем напредок.</p>

ЛИТЕРАТУРА

1. *Action Research Guide for Alberta Teachers*, (2000), Alberta Teachers' Association, <http://www.teachers.ab.ca/SiteCollectionDocuments/ATA/Publications/Professional-Development/ActionResearch.pdf>
2. Baxter P., S. Jack, *Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers*, The Qualitative Report Volume 13 Number 4 December 2008 544-559, <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR13-4/baxter.pdf>
3. Bogнар B., *Akcijska istraživanja u školi*, Odgojne znanosti, Vol. 8 No. 1(11) Lipanj 2006, <http://hrcak.srce.hr/26189>
4. Bruce Ferguson P., (2001), *Action Research for Professional Development*, The University of Waikato, http://www.waikato.ac.nz/tdu/pdf/booklets/24_AR.pdf
5. *Case Studies*, Colorado State University, <http://writing.colostate.edu/guides/guide.cfm?guideid=60>
6. *Case Studies*, UNICEF - Macedonia, [http://www.unicef.org/tfymacedonia/Inkluzivno_obazovanie_-_mk\(2\).pdf](http://www.unicef.org/tfymacedonia/Inkluzivno_obazovanie_-_mk(2).pdf) http://www.unicef.org/tfymacedonia/JAZICNA_PISMENOST_Lan_Report_2010_MKD_za_na_web.pdf, http://www.unicef.org/tfymacedonia/UNICEF_Math_Report_2012_-MK_za_web_so_korica.pdf
7. Cohen L., L. Manion, K. Morison (2007), *Research Methods in Education*, Routledge.
8. Ferrance E., (2000), *Action Research*, Northeast and Islands Regional Educational Laboratory At Brown University, http://www.brown.edu/academics/education-alliance/sites/brown.edu/academics.education-lliance/files/publications/act_research.pdf
9. Kovačević D., R. Ozorlić Dominić (2011), *Akcijsko istraživanje i profesionalni razvoj učitelja i nastavnika*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb.
10. Neale, P. S. Tapa, C. Boyce, (2006), *Preparing a Case Study: A Guide for Designing and Conducting a Case Study for Evaluation Input*, Pathfinder International, <http://www.pathfinder.org/publications-tools/pdfs/Preparing-a-Case-Study-A-Guide-for-Designing-and-Conducting-a-Case-Study-for-Evaluation-Input.pdf>
11. Смилевски Ц. (2006), *Методологија на истражувања*, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола.
12. Teachers Network Leadership Institute, *How to do Action Research in Your Classroom*, https://www.naeyc.org/files/naeyc/Action_Research_Booklet.pdf
13. Tran Thi Thu Hien, *Why is action research suitable for education?*, VNU Journal of Science, Foreign Languages 25 (2009) 97-106, http://js.vnu.edu.vn/nn_2_09/b4.pdf

Прилог 1: Пример на План за акционо истражување

Истражувачко прашање:

Дали преку вежбање примена на техники за сликовито претставување (мисловни мапи) може да се подобри читањето и разбирањето на текстуалните задачи кај учениците од IV-2 одделение?

Активност	Време	Опис на активностите	Кој е вклучен
Подготвување на работен материјал	27-29.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Избор на текстуални задачи » Распоредување по нивоа на сложеност » Решавање (проба) со организирање на податоците со помош на мисловни мапи 	Стручен соработник, наставник
Прибирање на првични податоци	5.05.2015 8.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Работен лист бр.1 со 45 текстуални задачи според 3 нивоа на сложеност » Прашалник за ученици со 4 отворени прашања » Прашалник за наставник 	Стручен соработник, наставник
Вовед во вежбањето	11.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Клучни зборови на кои треба да се внимава во решавањето на текстуалните задачи » Што е организирање податоци со помош на мисловни мапи » Како тече постапката на организирање на податоци <p>Пример 1: Решавање на текстуална задача – ниво 1 со помош на мисловна мапа</p> <p>Вежба 1: Решавање на текстуална задача – ниво 1 со помош на мисловна мапа</p>	Стручен соработник, ученици
Активност - вежбање	12.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Потсетување на примерот 1 <p>Вежба 2: Решавање на текстуална задача – ниво 1 со помош на мисловна мапа</p>	Наставник, ученици
Активност - вежбање	13.05.2015	<p>Вежба 3: Решавање на текстуална задача – ниво 1 со помош на мисловна мапа</p>	Ученици

...→

Активност - вежбање	14.05.2015	Пример 2: Решавање на текстуална задача – ниво 2 со помош на мисловна мапа Вежба 4: Решавање на текстуална задача – ниво 2 со помош на мисловна мапа	Стручен соработник, ученици
Активност - вежбање	15.05.2015	» Потсетување на пример 2 Пример 3: Решавање на текстуална задача – ниво 2 со помош на мисловна мапа Вежба 5: Решавање на текстуална задача – ниво 2 со помош на мисловна мапа	Стручен соработник, наставник, ученици
Активност - вежбање	18.05.2015	» Потсетување на пример 3 Вежба 6: Решавање на текстуална задача – ниво 2 со помош на мисловна мапа	Наставник, ученици
Активност - вежбање	19.05.2015	Вежба 7: Решавање на текстуална задача – ниво 2 со помош на мисловна мапа	Ученици
Активност - вежбање	20.05.2015	Пример 4: Решавање на текстуална задача – ниво 3 со помош на мисловна мапа Вежба 8: Решавање на текстуална задача – ниво 3 со помош на мисловна мапа	Стручен соработник, наставник, ученици
Активност - вежбање	21.05.2015	Вежба 9: Решавање на текстуална задача – ниво 3 со помош на мисловна мапа	Ученици
Прибирање на податоци по вежбањето	22.05.2015 26.05.2015	» Работен лист бр.2 со 45 текстуални задачи според 3 нивоа на сложеност » Прашалник за ученици со 4 отворени прашања » Прашалник за наставник	Наставник, стручен соработник

...→

...→

Анализа на
податоците

- » Споредување на резултатите добиени на почетокот и на крајот на вежбањето (Р.Л.1 и Р.Л.)
- » Анализа на прашалниците пред и по вежбањето
- » Анализа на трудовите на учениците за време на вежбањето
- » Податоци од истражувачкиот дневник во однос на следењето и набљудувањето на процесот

Стручен
соработник,
наставник

Подготвување
на извештај

Стручен
соработник,
наставник

Потребни ресурси: Збирки на задачи по математика, хартија

Примерок: Ученици од IV-2 одделение – 15

Андријана Тасевска – психолог

Анита Матевска – одделенски наставник

ОУ „Круме Кепески“, Скопје

Прилог 2: План за студија на случај

Истражувачко прашање:

Дали конкретните насоките и поддршка за примената на принципите од математика со размислување влијае врз постигнувањата од математика кај ученик со ПОП од V одделение?

Активност	Време	Опис на активностите	Кој
Подготвување на работен материјал	25-27.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Истражување на теоретската заснованост » Дефинирање на индикатори на ефектите » Прашалник за ученичка » Организирање на содржина на учење избор на задачи » Распоредување на насоки на поддршка » Избор на ресурси за работа	Стручен соработник, наставник
Прибирање на првични податоци	28.04.2015 30.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Прибирање амнестички информации за ученичката од дефектологот » Мислење од наставник » Увид во ИОП » Интервју со од родител » Прашалник за ученичка со 7 прашања од затворен тип » Увид во портфолио по математика на ученичката (тестови и контролни задачи од математика) » Постигања на тестот по математика во кој се вклучени задачи што мерат концептуално и процедурално знаење, разбирање и примена на природните броеви, четирите основни операции и нивните својства, како и решавање текстуални задачи и проблеми	Стручен соработник, наставник, дефектолог, родител

...→

Анализа на првичните податоци и изготвување план за интервенција	4 -6.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Процена на моменталната состојба на ученичката » Јаки страни на ученичката » Потребни прилагодувања » Насоки за работа » Анализа на тестови и контролни задачи од математика (од прво полугодие и трето тримесечие од учебната 2014/15) процент на вкупно точни решени задачи и процент на решени текстуални задачи » Дескриптивна анализа на искази од наставничка и дефектолог за постигнувања на ученичка по математика » Дескриптивна анализа на податоци за интерес и начин на работа на ученичката на училиште и во домашни услови » Изготвување на план за посета на редовни часеви по математика и дополнителна настава » Клучни зборови - принципи од Математика со размислување 	Стручен соработник
Реализација на активностите Активност - вежбање	6.05.2015	<p>Вежба 1: Мотивирање и ментално воведување на ученичката.</p> <ul style="list-style-type: none"> » Развивање на чувство за број - раздвојување и повторно спојување на броевите заради поедноставување на пресметувањето. » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите 	Наставник, Ученичка

...→

Активност - вежбање	11.05.2015	<p>Вежба 2: Поврзување на знаењета</p> <ul style="list-style-type: none"> » Решавање на задача со примена на различни стратегии » Употреба на техники на прашување што и овозможува на ученичката јасно да го изразат своето мислење и расудување » Поттикнување на употребата на техниките за проценување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите 	Наставник, Ученичка
Активност - вежбање	13.05.2015	<p>Вежба 3: Решавање на проблеми и откривање на знаења</p> <ul style="list-style-type: none"> » Решавање на текстуална задача » Поттикнување на вербализацијата за математичкото мислење » Креирање проблеми поврзани со искуството на ученичката » Балансирање концептуално и процедурално мислење » Прифаќање на повеќекратни решенија » Позитивно поткрепување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите 	Наставник, Ученичка
Активност - вежбање	14.05.2015	<p>Вежба 4: Решавање на задача - учење низ игра</p>	Наставник, Ученичка
Активност - вежбање	15.05.2015	<p>» Потсетување на задача од вежба 3</p> <p>Вежба 5: Реорганизирање на знаењата</p> <ul style="list-style-type: none"> » Решавање на текстуална задача - раздвојување и повторно спојување на сегменти од задачата » Примена на асистивна технологија » Употреба на добро познати факти заради добивање нови факти » Позитивно поткрепување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите 	Наставник, Ученичка

...→

Активност - вежбање	18.05.2015	Вежба 6: Преиспитување на знаењето и предлагање на нови решенија » Решавање на задача со употреба на различни стратегии на учење » Користење на манипулативи » Позитивно поткрепување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите	Наставник, Ученичка
Активност - вежбање	19.05.2015	Вежба 7: Решавање на текстуална задача – поврзување на конкретните и симболичките преставувања » Примена на асистивна технологија » Позитивно поткрепување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите	Наставник, Ученичка
Активност - вежбање	20.05.2015	Вежба 8: Решавање на задачи базирани врз нивната способност за олеснување на развојот на повисоки нивоа на размислување и вештини на расудување » Позитивно поткрепување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите	Наставник, Ученичка
Активност - вежбање	21.05.2015	Вежба 9: Моделрање на интелектуалната работа - решавање на текстуална задача. Употреба на добро познати факти заради добивање нови факти. » Фокусирање на визуелното проценување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите	Наставник, Ученичка

...→

...→

Активност - вежбање	22.05.2015	<p>Вежба 10: Решавање на задачи базирани врз нивната способност за олеснување на развојот на повисоки нивоа на размислување и вештини на расудување.</p> <ul style="list-style-type: none"> » Фокусирање на визуелното проценување » Позитивно поткрепување » Следење на фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите 	Наставник, Ученичка
Прибирање на податоци по вежбањето	22.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Работени листови (вкупно 4) » Прашалник за ученичка со 7 прашања од затворен тип 	Стручен соработник, Наставник, Родител, Ученичка
	26.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите во однос на број на посетени часеви » Искизи од наставник » Искизи од родител 	
Анализа на податоците	22.-28.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Анализата на тестовите и контролните задачи од овој период (4), број на точно решени задачи изразен во проценти и процент на решени текстуални задачи » Споредување на резултатите добиени на почетокот и на крајот од следењето » Анализа на прашалниците на ученичката пред и по следењето » Податоци од истражувачкиот дневник фреквенција на побарана помош од наставничка во решавањето на задачите во однос на број на посетени часеви » Искизи од наставник » Искизи од родител 	Стручен соработник, Наставник
Подготвување на извештај	До 30.05.2015		Стручен соработник

Потребни ресурси: збирки на задачи по математика, хартија, асистивна технологија, манипулативи

Примерок: ученичка од V-1 одделение
Лидија Хаџи Арсова - психолог
ООУ „Васил Главинов“, Велес

Прилог 3: План за акционо истражување

Истражувачко прашање:

Дали примената на техниката Мрежа на темата кај учениците од петто а-одделение, ќе придонесе до подобрување на пишувањето на слободен состав по мајчин јазик?

Активност	Време	Опис на активностите	Кој
Подготвување на работен материјал	27-30.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Изготвување на прашалник за родителите, учениците и наставникот » Обезбедување писмени состави кои биле претходно работени без користење на техниката Мрежа на темата со цел да се направи анализа на истите 	Стручен соработник, наставник
Спроведување на испитувањето со прашалниците	07.05. 2015	<ul style="list-style-type: none"> » Средба со родителите, објаснување целта на задавање на прашалникот и објаснување на прашањата од прашалникот » Давање на прашалникот на учениците и помош и објаснување како да се пополни » Поддршка на наставникот во пополнување на прашалникот 	Стручен соработник, наставник
Прибирање на првични податоци	08.05.2015.	<ul style="list-style-type: none"> » Анализа на писмените состави » Анализа на резултатите од прашалниците за учениците, родителите и наставникот, пред користење на техниката Мрежа на темата 	Стручен соработник, наставник

Вовед во вежбањето на часот по општество	11.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> » Користење на техниката Мрежа на темата по други наставни предмети (општество) со цел учениците да се запознаат со техниката подобро и начинот како може да ја користат во наставата (вежбање на користење на техниката) » Давање насоки на што треба да се внимава при користење на техниката » Што значи работа на наставен час со користење на техниката Мрежа на темата » Како тече постапката на примената на техниката 	Стручен соработник, наставник, ученици
		<p>Пример 1: Обработка на нова наставна содржина– со помош на техниката Мрежа на темата</p> <p>Вежба 1: Бура на идеи поврзани со наслов на новата наставна содржина, со помош на техниката</p> <ul style="list-style-type: none"> » Потсетување на пример 1 <p>Вежба 2: Утврдување на знаењата за новата наставна содржина со примена на техниката Мрежа на темата</p>	Наставник, ученици
Активност – вежбање на часот по македонски јазик	12.05.2015	<p>Пример 2: Видови реченици со примена на техниката Мрежа на темата</p>	Наставник, ученици
	15.05. 2015	<p>Вежба 3. Потсетување на пример 2</p> <p>Пишување на цели реченици (прости проширени, сложени) со примена на техниката Мрежа на темата (потсетување на пример 2)</p>	Наставник, ученици
Активност – вежбање на часот по македонски јазик	18.05.2015	<p>Пример 3: Описни придавки – примена на техниката Мрежа на темата</p>	Наставник, ученици
	20. 05. 2015	<p>Вежба 4: Пишување на описни придавки и цели реченици со описни придавки (потсетување на пример 3)</p>	Ученици

...→

Активност – вежбање на часот по македонски јазик	26.05.2015	Пример 4: Внатрешна структура на слободен состав со користење на техниката Мрежа на темата (потсетување на пример 2, 3 и 4).	Наставник, ученици
	05.06.2015	Вежба 5: Пишување слободен состав на тема : „Каде планирам да го поминам летниот одмор со примена на техниката Мрежа на темата (потсетување на пример 2, 3 и 4).	Наставник, ученици
Прибирање на податоци по примена на техниката Мрежа на темата	07.06.2015 до 10.06.201	» Слободните состави на учениците на темите кои се реализирани со примена на техниката Мрежа на темата » Прашалник за родители, ученици и прашалник за наставник	Стручен соработник, наставник
Анализа на податоците	10.06.2015 до 30.06.2015	» Анализа на слободните состави на учениците пред и после примената на техниката Мрежа на темата » Споредување на резултатите од добиените анализи на составите пред и по примената на техниката Мрежа на темата » Анализа на прашалниците пред и по примената на техниката » Податоци од истражувачкиот дневник во однос на следењето и набљудувањето на процесот	Стручен соработник, наставник
Подготвување на извештај	15.08.2015		Стручен соработник, наставник

Потребни ресурси: прирачник за Јазична писменост за почетните одделенија, учебник по општество, учебник по македонски јазик

Примерок: ученици од V-в одделение – 33

Лидија Манушева - психолог
Тинка Абрашева - наставник
ООУ "Сандо Масев", Струмица

ISBN 978-608-206-046-0